Цана асобнага нумару: 10.000 м. п.

ВОЛЯ НАРОДУ

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12 m. 6). Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Выходзіць два разы у тыдзень.
Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 100.000 м.п.
Для заграніцы удвая даражэй.

Няпрынятыя у друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі. Цана абвестак: перад тэкстам 15.000 мк., сярод тэксту 13.000 м. і на 4 стр. 12.000 м., за радок пэтыту у 1 шп.

№ 2. Вільня, Чацьвер, 25-га кастрычніка 1923 г. Год I.

Сваімі сіламі!

Фінансавы крызіс, які перажывае Польскае гаспадарства, нязвычайна цяжка адбіваецца на жыцьці працоўнага народу. Усім вядома, што *рост заработкаў* заўсёды значна *адстае ад росту дарагоўлі*, ня гледзячы на ўсю афіцыяльную статыстыку: тое, што мо' і правільна аблічае ўрад для Варшавы, зусім не адпавядае цэнам усіх прадуктаў на правінцыі,—у паветах і малых мястэчках, якія дастаўляюць тавары нашай вёсцы. Дый паводле ўрадовых аблічэньняў даюцца прыбаўкі працаўнікам, якія служаць у ўрадовых установах,—*работнікі-ж прымушаны браць кожную прыбаўку з бою*, і затым цяпер гэтак шырака разьліўся па ўсей Польскай дзяржаве забастовачны рух.

Ад фінансавага крызісу ня менш за работнікаў церпіць *і дробны вясковы гаспадар, і дворны парабак*. Першы—затым, што сёлета хлеба ўрадзіла, дзякуй Богу, многа, і ён патаньнеў,—вось, хлебаробу з кожным днём прыходзіцца больш прадаваць хлеба, каб купіць якую крамніну, бо яна даражэе шыбчэй за хлеб. Ізноў-жа парабкам пэнсію плацяць, аблічаючы паводле жыта,—дык і яны церпяць ад таго-ж, ад чаго і дробныя гаспадары.

Хаця сучасны ўрад ад першых дзён свайго істнаваньня абвясьціў, што ён бярэцца папрабіць фінансы Польшчы, хаця абяцаўся, што ўжо ў верасьні спыніцца друк марак, бо ў скарб паплывуць новыя падаткі, хаця ў Варшаву прыехаў „заморскі знахар“— ангельскі фінансіст Юнг, — аб паправе курсу маркі нешта нічога ня чутно. *За амэрыканскі доляр плоцяць ужо больш, як мілён польскіх марак.* А з кожным паніжэньнем курсу польскае маркі ўсе *цэны йдуць угору.*

Пакуль там урад „правіць“ фінансы, нашай вёсцы жывецца ўсё цяжэй і цяжэй. Аднак, калі добра падумаць, дык і *мы самі* — хоць у нейкай меры—маглі-бы паруніцца аб тым, каб рост дарагоўлі адбіваўся на нашых кішанёх і жыватох ня так ужо востра. На гэта ёсьць спосаб, які ўжо даўно ў нас вядомы, і якім, дзе толькі знойдзецца некалькі жывых людзей, мы можам карыстацца вельмі проста і лёгка. Спосаб гэты — *каапэрацыя.*

Праўда, шмат каму гэты спосаб будзе не да спадобы: проці закладзін каапэратываў па вёсках і мястэчках будуць вясьці агітацыю тыя крамнікі, якіх цяпер расплодзілася нязвычайна многа. Апрача старых, пераважна жыдоўскіх, істнаваўшых з даўных часоў, наадкрывалася многа новых—польскіх прыватных крамаў. З усіх канцоў Польшчы зьлятаюцца на „Крэсы“ жадныя да лёгкага заробку людзі, якім яшчэ даюць падмогу адумысныя арганізацыі, што хацелі-бы гэткай дарогай „узмоцніць“ польскі элемэнт на Беларускіх землях. І вось, як старыя, так і новыя крамнікі паглядаюць на каапэрацыю вельмі няпрыхільна і, пэўне-ж, будуць усімі спосабамі шкодзіць тым, хто ўздумае адкрыць хаўрусную краму: прадаючы ўсе тавары шмат таньней, каапэратывы зьяўляюцца небясьпечнымі канкурэнтамі нават і для „нацыянальнага“ польскага гандлю....

Але на гэта няма ніякае патрэбы зварачаць увагу. У нас—асабліва ў Віленшчыне— працуюць пэўне больш за сотню каапэратываў, якія ўсе злучаны ў Віленскі Саюз Каапэратываў, што робіць агульныя для ўсіх іх закупы ці то з фабрык, ці наагул з першае рукі. За прыкладам Віленшчыны павінны пайсьці і Наваградчына, і Піншчына, і Горадзеншчына.

Вось, пакуль там розныя „заморскія знахары“ папраўляць польскую валюту, мы самі—*сваімі рукамі*—можам хоць крыху *палепшыць нашае матарыяльнае палажэньне дарогай каапэрацыі.* А да таго трэба дадаць, што карысьць ад каапэрацыі будзе ня толькі на сягоньняшні дзень: у каапэратыве распыленыя па вёсках і хутарох нашы вяскоўцы будуць *гуртавацца*, будуць *прывучацца да грамадзкае працы*, прывыкаць рабіць нешта *сваімі сіламі*—грамадой, — і такая прывычка да *грамадзкае самадзейнасьці* дапаможа вёсцы пазбыцца шмат злыбяды ў яе жыцьці.

Хай-жа ўсё, хто здольны і дуж да такое працы, зразумеюць карысьць ад каапэрацыі *як на сягоньняшні дзень, так і назаўсёды*, няхай ладзяць па вёсках і мястэчках каапэратывы, — і вынікі іх стараньняў прынясуць вялізарную карысьць і вёсцы, і ім самым.

П. Бахрым.

Злучаныя Штаты Эўропы.

Ёсьць ідэі, якія маюць пад сабой гэткі моцны грунт, што няўдачы адных пры спробе іх зьдзейсьненьня зусім не забівае веры ў гэтыя ідэі у другіх і толькі прымушае шукаць новых дарог да правядзеньня іх у жыцьцё.

Да такіх ідэяў належыць *ідэя Злучаных Штатаў Эўропы.*

Гледзячы на тое, як добра наладжана дзяржаўнае жыцьцё Паўночнае Амэрыкі, якая прадстаўляе адну *вялізарную фэдэрацыю*, адно суцэльнае гаспадарства, зложанае з аўтаномных адзінак—штатаў (затым і называецца гэтая дзяржава Паўночна-Амэрыканскімі Злучанымі Штатамі), сама сабой можа прыйсьці думка: каб усе *дзяржавы Эўропы* зрабілі гэткую самую *фэдэрацыю*, каб у Злучаных Штатах Эўропы *расчыніліся ўсе граніччныя межы*, што дзеляць народы, каб паўстаў такі вялізарны саюз народаў, у якім *кожын народ быў-бы гаспадаром на сваей зямлі*, а супольная дзяржаўная арганізацыя на вечныя часы *выключыла-бы* ўсялякую *магчымасьць вайны* паміж народамі Эўропы, *барацьбу* паміж імі, замяніўшы на *супрацоўніцтва.*

Ідэя гэтая—нязвычайна павабная, нязвычайна простая і, разам з тым, нязвычайна вялікая. І, гледзячы на Амэрыку, якая першая стварыла гэткую фэдэрацыю, гледзячы на Азію, у якой разьвіваецца (пад кіраўніцтвам Японіі) так званы „ўсе-азіяцкі“ рух, што імкнецца да аб'яднаньня азіяцкіх гаспадарстваў дзеля барацьбы з уплывамі і ўладай дзяржаваў Эўропы, — трэба спадзявацца, што — раней, ці пазьней, — само жыцьцё прымусіць „старушку“ Эўропу зрабіць поўную дзяржаўную перастройку на сваей зямлі, якая ў працягу ўсяе сваё гісторыі была арэнай няўстаннай крывавай барацьбы між народамі.

Некалі—задоўга да сусьветнае вайны—імпэратар Нямеччыны, Вільгэльм II, намаляваў абраз, у якім сымвалічна прадставіў небясьпеку для Эўропы, што ўзьнімаецца з Усходу—з Азіі. І хаця іменна палітыка гэтага імпэратара давяла да сусьветнае вайны, якая страшэнна здэмаралізавала і зруйнавала Эўропу, аслабіўшы яе і духова і матарыяльна, — аднак ужо ў пэрыяд вайны мы бачылі ў гэтай-жа *Нямеччыне* спробу падыйсьці да зьдзейсьненьня ідэі эўрапэйскае фэдэрацыі. Але Нямеччына ў першы чарод манілася стварыць *фэдэрацыйны саюз Сярэдняе Эўропы*, абнімаючы Нямеччыну, Аўстрыю (з Чэхіяй, Угоршчынай і др.), Польшчу, Літву, Беларусь, Украіну і Балтыцкія землі (Латвію, Эстонію, Фінляндыю). Далей павінны былі далучыцца Балканы. А моц і сіла Сярэдняе Эўропы (Mittel-Europa) магла-бы *прымусіць* да далучэньня да яе—з аднаго боку—Расею, з другога—Францыю, Бэльгію, Англію, Італію, з якімі Нямеччына вяла барацьбу, а такжа ўсе нэўтральныя гаспадарствы Скандынавіі і Пірэнэйскага паўвострава, Швайцарыю, Галяндыю, Данію....

Разгром Нямеччыны разьвеяў усе нямецкія пляны адносна да Mittel-Europa. Затое думку фэдэралізацыі Эўропы падняў *Вільсон*, творачы Лігу Нацыяў, і такія выдатныя прадстаўнікі сацыялізму, як Каўтскі і Рэнодэль, вітаюць гэту ідэю, хаця праектаваныя Злучаныя Штаты Эўропы павінны былі аставацца *пад кіраўніцтвам буржуазіі.* Але іменна тое, што рэалізацыяй вільсонаўскае ідэі заняліся буржуазныя ўрады, наскрозь праніктутыя—асабліва пасьля перамогі над Нямеччынай—дзікім нацыяналізмам, зрабіла з ідэі аб'яднаньня Эўропы і Лігі Нацыяў нейкую злую карыкатуру. І ўсе спадзяваньні на Лігу Нацыяў, усе надзеі на тое, што гэтай дарогай можна дайсьці да стварэньня Злучаных Штатаў Эўропы, разьвеяліся, як дым, падобна да нямецкіх лятуценьняў....

У меру таго, як усё больш і больш губляе сваё значэньне Ліга Нацыяў, мы бачым яшчэ адну спробу падыйсьці да зьдзейсьненьня ідэі Злучаных Штатаў Эўропы. Гэтым разам справай занялася не буржуазія, а *пралетарыят.*

„Пралетарыят, захапіўшы ў сваё рукі ўладу, будзе арганізовываць нацыі, як самастойнае цэлае, і фэдэрыраваць іх дзеля эканамічных і палітычных мэтаў“. Гэты лёзунг Троцкага ўжо зьдзейсьнены на Усходзе Эўропы ў пастаці Саюзу Сацыялістычных Радавых Рэспублік. Але на Захад гэты Саюз ня мае ўплыву, і шырокія вешчаваньні Троцкага на гэтым і спыніліся-бы, калі-б не здарэньні, якія разьвіваюцца на Захадзе і якія выклікае—мо' сама таго не разумеючы—Францыя.

Мы маем на думцы той развал Нямеччыны, да якога стараецца давясьці французская палітыка. Нямеччына, як вядома, прадстаўляе саюз цэлага раду нямецкіх краін, якія, дзякуючы гістарычным абставінам, разьвіваліся болей ці меней самастойна. І вось ад гэтага саюзу Францыя ўжо адрывае прырэйнскія землі, сфабрыкаваўшы там „сэпаратыстычны“ рух; далей стараецца адарваць Баварыю. А ў сувязі з гэтым газэты наказываюць, што Усходнія Прусы, і так ужо—дзякуючы Францыі—аддзеленыя ад рэшты Нямеччыны так званым „польскім калідорам“, сур'ёзна думаюць аб выхадзе з агульнанямецкага саюзу і аб аб'яднаньні з кім-колечы з усходніх суседзяў, магчыма—з Літвой. Цяпер-жа, як вядома, у Саксоніі і Тюрынгіі ўтварыліся сацыялістычна-камуністычныя ўрады, якія свае вочы выразна зварачаюць на ўсход— да Саюзу Сацыялістычных Радавых Рэспублік. І вось для ідэі пашырэньня гэтага Саюзу з усходу на захад творыцца ў цэнтры Эўропы дужа добры грунт у гэтых нямецкіх краінах. Нямецкія землі, пасьля разьбіцьця Францыяй іх саюзу, часьцю могуць стацца незалежнымі гаспадарствамі, часьцю — ўвайсьці ў склад СССР.

Ведама, і гэта йшчэ не разьвязывае пытаньня, ці аб'яднаньне Эўропы на думцы Троцкага і яго партыі запраўды зьдзейсьніцца. Цяпер у Эўропе ўсё больш і больш ярка выяўляецца барацьба двух варожых сабе ўзаемна крайніх кірункаў: вузка-нацыяналістычнага *фашызму* і інтэрнацыянальнага, фэдэралістычнага *камунізму*. Вось, ад таго, які з гэтых кірункаў пераважыць у Эўропе, які выявіць больш жыцьцёвае сілы, залежыць і пытаньне аб найнавейшай спробе зьдзейсьніць ідэю Злучаных Штатаў Эўропы.

А. Радкевіч.

Пішыце да нас аб жыцьці-быцьці вёскі, аб сваіх ворагах і прыяцелях. Хай кожны падпішчык „Волі Народу“ будзе і яе супрацоўнікам.

Каму „będzie gorzej“, а каму „będzie lepiej“...

Прыйшоўшым да першага міністра Польшчы прадстаўнікам урадоўцаў, п. прэм'ер спакойна адказаў, каб яны не клапаціліся і ведалі наперад, што „będzie gorzej“...

„Будзе горш“—гэта значыць, што марка, якою урад плаціць сваім працаўнікам будзе падаць яшчэ хутчэй, будуць расьці цэны на хлеб. які прадаюць абшарнікі, і тавары, якія выробляюць прамыслоўцы,—і, зразумела, хутчэй і значна хутчэй, як будзе йсьці павялічэньне ўрадам пэнсіі чыноўнікам...

Польскі ўрад—у асобе прэм. Вітаса—зусім цьвяроза глядзіць у будучыну дзяржаўнай гаспадаркі Польшчы і рашыў,—калі не паправіць фінансавую сітуацыю коштам працоўных, дык прынамсі — у мэтах „ашчаднасьці“ зрабіць спробу, прывучыць чыноўнікаў да таго, каб яны, так сказаць, здалелі патрыятычна дапасаваць спадак сваіх патрэбаў і свайго апэтыту да спадку маркі... Шчыра кажучы праўду, урад зусім шчыра і робіць усё, каб „было горш“ тым, хто працуе і павінен паміж іншымі выдаткамі наймаць кватэру.

Напрыклад,—калі цяпер урадовец, ці які другі працаўнік, жыве на палову даваеннага, як кажуць, „egzystuje з minimuma“, г. зн. — найменшай сумы, патрэбнай на падтрыманьне свайго—нават не жыцьця, але толькі істнаваньня,—дык праз месяц ён будзе атрымліваць яшчэ меней: гэтую палову—ўжо бяз, скажам прыкладам, 5 проц... Наступны месяц ізноў „będzie gorzej“,—ізноў яго пэнсія, а значыцца і „істнаваньне“ зьменшыцца на 5 проц... і гэтак далей, пакуль...—Пан Вітас зусім „шчыра“ і выразна азначыў; пакуль польскаму ўрадоўцу трэба будзе „зьмяншаць істнаваньне“...— Працаўніку Польскага гаспадарства „będzie gorzej“ датуль, пакуль гэтаму гаспадарству „nie będzie lepiej“,—пакуль не направяцца яго фінансы... Але гэта можа наступіць, як казаў б. мін. фін. п. Грабскі,—можа праз 3 гады...

Ці застанецца што ад „істнаваньня“ польскага ўрадоўца да таго часу, ці не, аб гэтым урад пана Вітаса зусім „шчыра“ не клапаціцца...

Але зусім інакш выглядае „шчырасьць“ гэтага самага ўраду, калі справа датыча тых, што не працуюць, але напрыклад, маюць камяніцы...

У адпаведнай камісіі гатуецца цяпер для пленума Сойму праект „новэлізацыі“ (паднаўленьня) закону аб „абароне кватарантаў“.

„Новэлізацыя“, як слушна азначыў у сваім „экспозэ“ прад пачацьцем гэтай сэсіі Сойму прэзэс партыі эндэкаў п. Козіцкі, будзе састаяць у тым, што кепскі закон „аб абароне кватарантаў“ павінен будзе ператварыцца ў добры закон „аб падтрыманьні будынкаў дамаўласьнікаў“ і—заахвочаньні прыватных капіталістаў да будаваньня новых дамоў, бо польскае гаспадарства на гэтыя „inwestycji“ грошаў ня мае.

Хіена-пястоўскій дакладчык праўнай камісіі сам віцэ-маршалак Сойму п. Сэйда, не заграінічны перамоўца, але ягоны родны брат, запранаваў, каб плата за кватэру што квартал (кожныя 3 месяцы) павялічывалася на колькі процэнтаў, пакуль не дойдзе да прадваенага залатога „парытэту“...

Праўная камісія наагул прыняла гэты прынцып...

Праўда, можна зусім шчыра сказаць, што палажэньне дамаўласьнікаў, якія-б хацелі атрымаць ужо цяпер за свае кватэры плату ў золаце па гэтаму „парытэту“, зусім дрэннае: камісія вызначыла ім на першы квартал норму толькі ўсяго ў 10—20 проц. даваеннай цаны ў золаце...

Гэта значыць, што той, хто плаціў па старому дэкрэту, напрыклад за кватэру 100 тысяч у год, па новаму павінен будзе заплаціць цяпер 3 мільёны...

Але ад красавіка наступнага году павінен будзе ўжо ня толькі пакрыць спадак маркі, якою яму ўрад ці прамысловец заплаціць пэнсію, але і дадаць яшчэ да таго колькі процэнтаў—2 ці 3,—каб патроху памагчы дамаўласьніку давясьці свае даходы да прадваеннай нормы ў золаце...

Праект камісіі мае зусім шчырую і зусім выразную мэту, каб дамаўласьнікам—чым далей, тым было лепей...

Дагаворы да канца...—

Урад гавора сваім працаўнікам „będzie gorzej“ дзеля таго, што ня мае для іх патрэбных грошаў...

Грошаў ня мае ўрад галоўным чынам дзеля таго, што ён, складаючыся з тых, што маюць дамы і маёнткі, ня хоча, каб гэтыя „валадаючыя дабром клясы“ плацілі, сколькі патрэбна, падаткаў...

І вось урад ня толькі хоча „паправіць фінансы гаспадарства коштам жыватоў“, нават—жыцьця, нават істнаваньня сваіх працаўнікоў, якіх ён „з эканоміі“ тысячамі выкідае на вуліцу, але яшчэ хоча, каб з іх пэнсіяў якія робяцца, са спадкам маркі—ўсё меншымі, „паправіць фінансы“ і дамаўласьнікаў,—каб іх даходы рабіліся ўсё большымі...

Зусім ўжо шчыра ўрад кажа, што працаўнікам, нават яго польскага гаспадарственага прадпрыемства, будзе ў Польскай Дзяржаве ўсе горай..., а тым, што маюць нетрудавыя даходы, будзе ў Польшчы з кожным кварталам—ўсё лепей...

Але дагаворым ўжо да канца, да „прадзелу“, як кажуць матэматыкі. У „прадзеле“ „істнаваньне“ працаўнікоў Польскае Дзяржавы дойдзе да О...

Але затое ўсе ўласьнікі—пазбаўленыя зусім цяжараў гаспадарственых налогаў, у прадзеле зусім паправяць свае фінансы і вернуцца зусім... а можа і давядуць увесь край—да прадваеннага палажэньня...

Віс.

Палітычныя падзеі.

Палажэньне ў Нямеччыне.

Цэнтр цяжару палітычных падзей ляжыць, як і раней, у Нямеччыне. Разьвіцьцё выпадкаў ідзе хуткім тэмпам, якраз па лініі клясавага змаганьня паміж даведзенымі да аканчальнай нэндзы працоўнымі элемэнтамі і буржуазіяй. Урад Штрэзэмана, ня гледзячы на свае надзвычайныя паўнамоцтвы, ня мае ніякае сілы апанаваць сітуацыю і справіцца з разьвязаньнем неадкладных жыцьцёвых заданьняў. У Нямеччыне йдзе барацьба паміж двума проціележнымі палітычнымі кірункамі: шовіністычным фашызмам і пралетарыятам.

І паскольку цэнтральны ўрад Нямецкай Рэспублікі, які складаецца з прадстаўнікоў буржуазных партыяў і карыстаецца падтрыманьнем угадовых сацыял-дэмакратаў, якія галасавалі ў парлямэнце за надзвычайныя для гэтага ўраду паўнамоцтвы—прыхільна адносіцца да баварскага фашызму, пастольку займае непрымірымае палажэньне да работніцкага руху, на чале якога стаяць Саксонія і Тюрынген.

Канфлікт з Бавaрыяй, ня гледзячы на тое, што баварскі ўрад адкрыта ўразрэз нямецкай канстытуцыі, не выпаўняе загадаў цэнтральнага ўраду, які парваў дыплёматычныя зносіны з Бэрлінам, урад Штрэзэмана маніцца зьліквідаваць шляхам перагавораў, даючы час умацавацца баварскім фашыстам, каб распачаць наступ проціў рэвалюцыйных краін Нямеччыны.

Перад пагрозай гэтай манархістычна-фашыстаўскай небясьпекі ў найболей прамысловых краінах Нямеччыны—Саксоніі і Тюрынгене—дайшло да ўтварэньня адзінага фронту ўсіх працоўных, сацыялісты аб'едналіся з камуністамі, творачы ўрады, бяз учасьця буржуазіі і каб даць адпор фашыстаўскім баёўкам і аддзелам чорнага рэйхсвера, арганізавалі збройныя пралетарскія сотні. Бэрлінскі ўрад, які ня прыймаў ніякіх мераў проціў фашыстаўскіх арганізацыяў у Баварыі, які праз пальцы глядзіць на дыктатуру Кара, даў загад распусьціць пралетарскія сотні і дамагаецца адстаўкі міністраў камуністаў, умешваючыся такім чынам у ўнутраныя справы Саксоніі і Тюрынгіі, пагражаючы ў разе невыпаўненьня яго дамаганьня распачаць аружнае змаганьне. Гэтая запаведзь ужо зьдзейсьнена: апошнія тэлеграмы паведамляюць аб заняцьці Лейпцыга аддзеламі прускага рэйхсвэру.

Гэтыя меры цэнтральнага ўраду спатыкаюцца з моцным адпорам з боку ўсіх працоўных элемэнтаў Нямеччыны. Прафэсыянальныя саюзы пагражаюць генаральнай забастоўкай, нават сацыял-дэмакратычная фракцыя парлямэнту змушана выступіць проціў гэтых мераў Штрэзэманаўскага ўраду. Як відаць, мірным спосабам трудна разьвязаць пасьпеўшыя выпадкі і дамашняя вайна ў Нямеччыне—пытаньне бліжэйшых дзён.

Агульна-гаспадарчы і фінансавы крызіс толькі прысьпяшае гэтую вайну, бо для ўсіх ясна, што далей трываць у сучасных варунках няма магчымасьці. Надзеі на ўступкі з боку Францыі цаною спыненьня пасыўнага праціўленьня ў Руры ня далі пажаданых вынікаў. Францыя ўпарта дамагаецца свайго. Палажэньне работнікаў у акупаваных абшарах безнадзейнае. Прамыслоўцы ня выплачваюць заработнай платы, ўрад заявіў, што ён таксама ня мае магчымасьці даваць дапамогу работніцам і больш як паўмільёна работніцкіх сем'яў у Руры асуджаны на галодную сьмерць.

Стараючыся выкарыстаць агульнае нездавольства палітыкай сучаснага ўраду, Францыя, імкнецца пры дапамозе надрэнскіх сэпаратыстаў зусім адарваць акупаваныя абшары ад рэшты Нямеччыны. Сэпаратысты ў Аквізгране абвесьцілі незалежнасьць Надрэніі, пры прыхільным „нэўтралітэце“ акупантаў. Акцыя гэтая пакуль-што абмяжована

Я. Пачопка.

Як выбраць добрую малочную карову.

Умець выбраць добрую малочную карову — справа вельмі і вельмі важная ў гаспадарцы. Важная яна як і тым, што заплаціўшы грошы, гаспадар будзе мець карысьць з свайго набытку, таксама важна і тым, што добрая карова можа даць і добрае племя.

Вось тутака мы маем на мэце выкласьці ўсе тыя больш-менш прыметы, якімі трэба карыстацца, выбіраючы карову на малако. Ведаць гэтыя прыметы добра ня толькі тады, калі прыдзецца купляць карову на рынку ці ад незнаёмага гаспадара, але аднолькова імі можна карыстацца, пакідаючы на племя няцёлку альбо бычка сваей гадоўлі.

Ня трэба ніколі думаць, што добрымі на малако могуць быць толькі каровы **„заводныя“**, гэта знача: каровы якой-небудзь нятутэйшай пароды. Шмат і паміж нашых простых можна спаткаць кароў, якія ня горш заводных, трэба ўмець толькі выбраць.

Праўда, малочнасьць каровы шмат залежыць ад пароды, бо ня ўсе пароды, нават пры аднолькавым доглядзе, даюць малака роўна. Дзеля гэтага, купляючы заводную карову, трэба ведаць якой яна пароды. Апрыч таго, што ня ўсе пароды аднолькова малочныя і само малако бывае няроўнае: адны каровы даюць малако поснае, рэдкае, другія гусьцейшае і клусьцейшае. Вось дзеля гэтага мы лічым патрэбным, перш чым казаць аб агульных прыметах малочнасьці, пазнаёміць сялян з тымі пародамі заводных кароў, якія ў нас найчасьцей спатыкаюцца.

Галяндэркі. Шэрсьць гэтай пароды кароў — рабая, вялікія белыя плямы па чорнаму полю; ногі, уздухі, пахвіны і бруха найчасьцей бываюць у пародзістых кароў белыя, наадварот—галава і шыя часьцей—чорныя, белыя плямы параскіданы на крыжы, лапатках і бакох, хоць могуць быць і на шыі, а таксама на галаве. Рогі ў кароў невялікія, закручаныя наперад. Склад каровы маюць сухі. Сярэдняя жывая вага каровы пудоў 30, а быкі бываюць пудоў 60. Парода гэтая, бадай што, самая малочная: пры добрым кармленьні і доглядзе некаторыя каровы даюць вёдзер 300 малака ў год. Брак гэтых кароў у тым, што малако іх надта поснае: сто фунтаў малака мае 2 з паловай, калі тры фунта масла. Добра разводзіць гэтых кароў толькі блізка ля гораду альбо вялікага мястэчка, дзе можна збываць цэлае малако.

У варунках нашай вясковай гаспадаркі няма магчымасьці разводзіць чыстых галяндэрак. Скаціна гэта вымагае добрага корму і рупнага догляду. Улетку ёй павінна быць добрая паша. Жыць адным папарам, як нашы каровы, яна ня можа. Ня толькі ў вясковых гаспадароў, але нават у панскіх маёнтках галяндэркі ў нас не маглі трываць доўга. Нам вядомы адзін маёнтак, дзе было 120 кароў-галяндэрак і ў гэтым ліку 70 штук мелі сухоты. Наагул кажучы, парода гэтая далікатная і вымагае найлепшых гаспадарскіх варункаў.

Чыстых галяндэраў цяпер можна спаткаць у нас рэдка. Часьцей спатыкаюцца **„мяшанцы“** гэтай пароды з тутэйшымі каровамі. Мяшанцы для вясковай гаспадаркі заслугоўваюць на большую ўвагу, чым чыстыя галяндэры.

Росту мяшанцы бываюць меншыя, але за простых кароў усё-такі ражайнейшыя (буйнейшыя). Малака хоць могуць даваць менш, але малако будзе клусьцейшае, а дзеля гэтага лепшае для вырабу масла. Па шэрсьці мяшанцы бываюць трохі, альбо зусім падобны да галяндэрак, але могуць быць чорныя, лысыя, альбо рабацьцё можа быць рыжае з белым. Да варункаў нашай гаспадаркі мяшанцы лепей прызвычаены і могуць жыць пры горшым доглядзе і кармленьні.

Швіцы. Кароў гэтай пароды ў нас йшчэ называюць „самсонкамі“. Шэрсьць кароў бывае аднастайная, альбо цёмна-рудая, альбо сівая (мышастая) галава шырокая і адносна кароткая; шыя шырокая. Бацькаўшчына гэтых кароў—Швайцарыя, адкуль яны трапілі да нас. Па складу свайго цела швіцы шмат грубей за галяндэрак, жывая вага сярэдняе каровы пудоў 25—30. Каровы даюць малака блізка што столькі, як галяндэркі, толькі малако больш клустое, а пагэтаму з малака выходзіць масла шмат больш, чым ад галяндэрак.

Мяшанцы гэтай пароды кароў з тутэйшымі ў нас спатыкаюцца надта часта адтаго, што шмат быкоў-швіцаў казна перад войной ставіла на пункты для злучкі з мяйсцовымі каровамі, ды і ў панскіх дварох гэтая парода кароў была пашырана.

Дзеля таго, што швіцы маюць досыць крэпкі склад, быкоў гэтай пароды варта злучаць з нашымі каровамі. Мяшанцы будуць зусім прыгодны да нашай мяйсцовасьці. Швіцы наагул больш трывалыя, чым галяндэры.

Ангельнкі. Родам гэта парода кароў з нямецкай з правінцыі Шлезвіг-Гольдштынія. Каровы гэтыя ў параўнаньні з швіцамі і галяндэрамі, можна сказаць дробныя, сярэдняя вага каровы 20—25 пудоў, быкі пудоў 35—40. Добрая карова дае да 200 вёдзер малака ў год. Малако ангельнкаў поснае, але клусьцейшае за малако галяндэрак. Шэрсьці ангелькі бываюць аднастайнай: чырвонай, альбо нават бура-рыжай. Склад цела сухі шыя тонкая, галава сухая, пацяглая, рогі сьветлыя з цёмнымі канцамі, невялікія, закручаныя наперад.

Заслугоўвае ўвагу гэтая парода кароў тым, што пры адносна невялікай жывой вазе дае досыць многа малака. Парода досыць трывалая і можа на гора здавальняцца нашай пашай і нашымі гаспадарчымі варункамі. Парода гэтая ў нас пашыралася на хутарох земляўстраіцельнымі камісіямі. Для вясковых гаспадароў, для засьцянковых і дробных фальварковых, ангельнкаў трэба лічыць лепей падыходзячымі, чым швіцы, галяндэркі і іншыя заводныя пароды малочных кароў.

Апрыч памянёных трох парод, спатыкаліся ў нас і інш., як напрыклад: Сыменталы, Апшыры, Ярaслаўкі, але дзеля таго, што гэтыя пароды да нашага часу ў нас бадай зусім не захаваліся, а мяшанцы спатыкаюцца надта рэдка, аб гэтых пародах мы казаць нічога ня будзем.

Выбіраючы заводную карову, трэба мець на ўвазе тое, што ўсе гэтыя пароды прышлі да нас з чужых краёў і продкі іхныя вырасьлі зусім у іншых варунках ня толькі гаспадарскіх, але і кліматычных. Выгадаваныя ў больш цёплым клімаце, пры добрым доглядзе і кармленьні, каровы гэтыя надта цяжка прыжываюць у нас. Каб заводная карова давала малака столькі, сколькі яна можа даць, ей павінен быць цёплы хлеў зімой, добрая паша ўлетку (на адным папары яны жыць ня могуць), а зімой ім трэба даваць вотрабі альбо муку, буракі ці бульбу, сена.

Калі-ж заводную карову паставіць у роўныя

толькі Аквізгранам і не пашырылася на рэшту Надрэніі, але можна спадзявацца, што Францыя, дзеля сваей асабістай карысьці і карыстаючыся з агульнай слабасьці Нямеччыны, пастараецца пашырыць гэты рух, каб самой панаваць у найбагацейшай краіне сярэдняй Эўропы.

Кумельган.

ПОЛЬШЧА.

„Robotnik“ падае, што вядомы пасол і дзеяч хадэкаў п. Корфанты (з „większości polskiej“!) заявіў польскім журналістам у Катавіцах, што сучасны ўрад ня пражыве далей, як 2-3 мес...

Цікава, што пас. Корфанты кінуў сваіх калегаў у такі рашучы мамэнт, як апошняе галасаваньне даверыя габінэту Вітаса, — ня быў у гэты час у Сойме... Наагул, на гэтым рашучым галасаваньні з 444 паслоў Сойму падалі галасы за урад толькі 208... — ці менш паловы... З урадовых партыяў не галасавала 20 паслоў, з опозіцыі аж 29!!.

У такіх варунках—папросту праступленьнем перад усімі народамі Польшчы, перад усей дэмакратыяй сьвету, ня кажучы ўжо аб здрадзе сваіх выбаршчыкаў-беларусаў зьяўляецца атсутнасьць гэтых паслоў опозіцыі на гэтым важнейшым паседжаньні Сойму, — у тым ліку на жаль, і беларускага пасла Аўсяніка, які неяк... спазьніўся на цягнік і астаўся ў Вільні... Падумаць толькі: калі-б з тых „опозіцыйных“ гультаёў зьявілася хаця-б трохі больш паловы — толькі 18 паслоў,—Хіена-б ужо была запёрта у зьвярынцу!..

Ці-ж яны не разумеюць, што кожны голас у такіх запраўды сьветавай вагі мамэнтах мае неацанімую вартасьць!.. Кожны голас адняты ад таго паўтара дзесятка галасоў „большасьці“, калі ня праўна, дык маральна забівае гэтую большасьць, якая да ўсяго іншага хоча, як пішуць польскія левыя газэты, тым ці іншым спосабам дабіцца дыктатуры ў Краі...

У ноч на 19/X паліцыя зрабіла равізію ў кватэры сэнатара Гасбаха (немца), ня гледзячы на Польскую Констытуцыю, якая „забясьпечывае“ нятыкальнасьць асобы і кватэры народнага прадстаўніка.

Старшыня Сэнату зрабіў з гэтай прычыны адпаведныя захады перад міністрам унутраных спраў.

Гэтак заўсёды: пачынаецца на „інародцы“, а скончыцца на „прыроджаных гаспадарох“ Польшчы...

У зьвязку з забастоўкай на Горн. Шлёнску прынята рашэньне весьці бязьлітасную барацьбу з камуністычнымі і іншымі „процідзяржаўнымі“ арганізацыямі. Арыштаваны цэнтр. камітэт і шмат сябраў камуністычнай партыі Горнага Шлёнску.

Чыноўнік Мін. Фін. тлумачыў прадстаўнікам прэсы ў Варшаве аб тым, што акцыз на цукер і на іншыя прадметы першае патрэбы для насяленьня падвышаны дзеля таго, што гэта—„адзіны шлях да аздараўленьня польскіх фінансаў“.

Ад імя міністра ён казаў, што трэба вярнуцца да прадваеннага парадку, калі з беспасрэдных налогаў (з капіталаў і маёмасьцяў, промыслаў і гандлю) скарб меў 23 проц. даходаў, а ад пасрэдных (акцызаў) — 77 проц...

Усім ведама, што беспасрэдныя падаткі плацяць пераважна валадаючыя клясы, багатыя... А ўсялякія налогі на прадукты, павышаючыя іх цану, галоўным цяжарам кладуцца на працоўныя масы народу... Гэтак было перад вайной у процінародных паразітных манархіях... Сучасны урад Польшчы хоча завясьці гэты пекны парадак, каб гаспадарства ўтрымлівалася коштам працоўнага народу на карысьць непрацоўных клясаў і ў Польскай Дэмакратычнай Рэспубліцы.

НЯМЕЧЧЫНА.

Унутраны і заграклічны крызіс у Нямеччыне яшчэ больш абвастрыўся і даходзіць да найвышэйшага пункту. Урад Нямеччыны зьвярнуўся да камісіі адшкадаваньняў з нотай падобнай да ноты ўручанай нямецкім пасланьнікам у Парыжы Пуанкарэ. У гэтай ноце нямецкі ўрад заяўляе, што ад мінуўшай суботы ня будзе мець магчымасьці выплачваць работнікам Рурскага басэйну, якіх ёсьць каля 550.000, дапамогаў з дзяржаўнага скарбу. Далей нота зазначае, што нямецкі ўрад не будзе мець магчымасьці фінансаваць выплатаў у натуры, а асабліва дастаўкі вугальля для Францыі і Бэльгіі. У францускіх палітычных колах гэтая нота зрабіла, як найгоршае ўражаньне. Недаверые да ўраду Штрэзэмана павялічваецца: гэты крок нямецкага ўраду ўважаюць за далейшае вядзеньне пасыўнага праціўленьня, замену гэтага праціўленьня ў Рурскім басэйне пасыўным фінансавым праціўленьнем, спадзяючыся такім спосабам змусіць Францыю пакінуць акупаваныя вобласьці.

Францускія адміністрацыйныя ўлады маюць замер прымусова пазбаўляць уласнасьці тых вялікіх нямецкіх прамыслоўцаў на акупаваным абшары, якія адмовяцца плаціць працуючым у іх работнікам. Калі-б дайшло да забурэньняў, францускія ўлады задушаць іх усялякімі мерамі, не застанаўляючыся перад штыхамі.

Унутраная сітуацыя ў Нямеччыне таксама дужа напружаная і пагражае ўзрывам. Урад Нямеччыны зволніў галоўнага камандзіра войскаў у Мюнхэне ген. фон-Лоссава. З гэтай прычыны дайшло да вострага канфлікту паміж урадам Бавары і цэнтральным урадам. Баварскі ўрад паведаміў, што зрывае ўсялякія ўрадовыя адносіны з міністрам абароны Гэсьлерам. На гэта міністар абароны Гэсьлер адказаў, што калі Баварыя не падпарадкуецца загадам Цэнтральнага ўраду, дык будзе выключана з чыгуначнай і тэлеграфнай сеткі Нямецкай Рэспублікі. Баварскі ўрад выдаў адозву, ў якой паведамляе, што пакуль не наступіць паразуменьне паміж Баварыяй і ўрадам Нямецкай Рэспублікі, баварскія войскі будуць падпарадкаваны толькі баварскаму ўраду, назначаючы адначасна з гэтым ген. Лоссава краёвым камэндантам. Баварская прэса рэзка выступае проціў цэнтральнага ўраду, цьвердзячы, што Баварыя ня пойдзе ні на якія ўступкі.

Канфлікт паміж цэнтральным нямецкім урадам і ўрадам Саксоніі з прычыны загаду ген. Мюльлера аб роспуску пралетарскіх сотняў таксама ня ўладжаны. Старшыня саксонскіх міністраў Цэйнэр сказаў прамову ў Сойме, у якой сьцьвердзіў істнаваньне т. зв. чорнага рэйхсвэру, які мае падтрымаць пераварот правых і які складаецца з 14 дывізіяў. Цэйгнэр дакладна паінфармаваў аб тайных вайсковых арганізацыях, якія хоць маюць мала сілы, каб весьці вайну з заграніцай, але выстарчаюць для вядзеньня дамашняй вайны.

Цэнтральны ўрад паведаміў саксонскі ўрад, што пакуль у Саксоніі будзе хоць адзін камуніст міністрам, цэнтральны ўрад ня будзе мець ніякіх зносінаў з Саксонскім урадам. Гэтыя меры цэнтральнага нямецкага ўраду выклікалі вялізарнае абурэньне ў Саксоніі. Адбыліся вялікія мітынгі пратэсту.

Прэзыдыум бэрлінскіх прафэсыянальных саюзаў прыняў рэзалюцыю, што калі-б урад Нямеччыны, які ня мае сілы, каб зьліквідаваць завіруху нацыяналістаў, хацеў зваліць работніцкія ўрады ў Саксоніі і Тюрынгене, работнікі ўва ўсей Нямеччыне распачнуць генаральную забастоўку. Апрача таго прэзыдыум выдаў адозву, каб работнікі тварылі жалезныя пралетарскія баёўкі.

Саксонскі Сойм, атрымаўшы паведамленьне, што ген. Мюльлер дамагаўся роспуску пралетарскіх сотняў па загаду цэнтральнага ўраду Нямеччыны, прыняў рэзалюцыю, ў якой дамагаецца адстаўкі міністра абароны Гэсьлера. Ультыматум аб роспуску пралетарскіх сотняў адкінуты дзеля таго, што Саксоніі пагражае напад з боку баварскіх фашыстаў.

Паміж Баварыяй з аднаго боку і Саксоніяй і Тюрынгенам з другога наступіў разрыў дыплёматычных зносінаў.

У зьвязку з канфліктам з Саксоніяй магчымы новы крызіс у ўрадовай коаліцыі. Буржуазныя партыі дамагаюцца вострых рэпрэсіяў адносна Саксоніі да арышту саксонскіх міністраў уключна, а сацыял-дэмакраты стаяць на старане Саксонскага ўраду.

Баварскі ўрад і генаральны камісар Кар разклеілі адозвы, у якіх зазначаюць, што загад міністра абароны Гэсьлера нарушыў сувэрэнныя правы Бавары. Урад Штрэзэмана, ня гледзячы на пагвалчаньне Баварыяй падставаў Нямецкай Констытуцыі, мае надзею уладзіць канфлікт з Баварыяй шляхам перагавораў.

У панядзелак раніцаю 22 кастрычніка ў Лейпцыг увайшлі аддзелы прускага рэйхсвэра, якія складаюцца з пяхоты, артылерыі і кавалерыі.

У Аквізгране надрэнскія сэпаратысты абвесьцілі незалежнасьць Надрэніі. Мясцовая паліцыя падпарадкавалася новай уладзе. Акупацыйныя ўлады захоўваюць нэўтральнасьць. Сэпаратысты маюць уладу пакуль што толькі ў Аквізгране і гэты рух не пашырыўся на іншыя гарады.

С. С. Р. Р.

Камісія, выбраная зьездам бьўшых эс-эраў, паведамляе, што да рэзалюцыяў зьезду далучыліся каля 3.000 старых сяброў партыі. Істнуе група, якая згаджаецца з праграмнымі пастановамі зьезду, але імкнецца адрадзіць партыю эс-эраў камуністычным зьместам.

У Маскве адбываецца міжнародная сялянская канфэрэнцыя. Па пытаньні аб забясьпячэньні міру і барацьбы проціў вайны дэлегаты сялянства розных краёў

варункі з нашай—простай, дык карысьць з яе будзе зусім ня тая і нарэшце сама карова можа згінуць ад сухотаў ці іншай хваробы.

Нашы каровы, праўда, даюць малака менш і самі яны бываюць многа меншыя, чым заводныя, але ўсёж-такі ня трэба на іх глядзець як на нешта зусім нікуды ня вартае. У параўнаньні з заводнымі каровамі добрая наша карова для вясковай і фальварковай гаспадаркі нічым ня горш, а ня горш вось дзеля чаго.

Малако нашых кароў наагул гусьцейшае і больш клустае. Калі галяндэркі малако найбольш мае масла 3 працэнты (найчасьцей 2 з паловай)— альбо швічкі 3 працэнты, дык малако нашай каровы часта мае аж 5 працэнтаў масла (сярэдняе 4—4 з пал.) З гэтага можна зразумець, што калі галядэрка дасьць малака 20 фунтаў, а наша на палавіну меней, знача 10 ф., дык масла можна зрабіць стольки сама, дзеля таго, што малако нашых кароў у два разы клусьцейшае. Гэта адно; па другім, карова нашая сярэднім лікам мае жывую вагу 15-20 пудоў, знача на палавіну меншую, чым галяндэркі, швіцы і ангельнкі. А раз яна на палавіну менш важыць, знача яна на палавіну патрабуець і корму, на пражыцьцё, таго корму які ідзе ў каровы не на вырабку малака, а на падтрыманьне цела каровы.

Наапошку, нашы каровы ўжо прызвычаены да усіх добрых і дрэнных варункаў нашага клімату і гаспадаркі.

Зразумела, што вядучы гутарку аб нашай карове, мы маем на ўвазе толькі лепшыя з іх, бо шмат нашых кароў зусім нікуды ня варты, дзякуючы дрэннаму догляду і кармленьню. Выбраць з нашых кароў добрую на малако ня так лёгка. Але, выбраўшы ды дагледзеўшы яе, карысьць будзеш мець вялікую.

Апрыч розных мяшанцаў, галяндэраў, швіцаў, ангельнак і інш. у нас тутэйшыя каровы спатыкаюцца найчасьцей рыжыя і рабыя. Рабацьцё бывае белае з чорным. Увесь хрыбет бывае белы, а бакі чорныя, альбо па чорнаму раскіданы невялікія белыя плямы, гэта так званыя „белахрыбёткі“.

Дзякуючы таму, што ў нас да гэтага часу ніхто ня рупіўся адбіраць на племя аднастайнага складу, альбо аднастайнай шэрсьці кароў ці быкоў, мы ня маем сваей сталай пароды рагатай скаціны. Кожная парода павінна мець свае пэўныя сталыя адзнакі, па якім яе можна заўсёды адрозьніць ад другой пароды.

Не зважаючы на тое, што ў нас да гэтага часу ніхто ня рупіўся вывесьці чыстую беларускую пароду кароў, мы ўсёж-такі яе маем. І парода гэта ня створана чалавекам, як галяндэры, швіцы і інш. так званыя „заводныя“, а дана нам самой прыродай. Нам толькі застаецца зьвярнуць на яе больш увагі, паляпшаць яе і мы будзем мець найлепшую сваю пароду. Для гэта патрэбны час, праца і шчырасьць.

Мы раней ужо казалі, што нашы каровы найчасьцей бываюць рыжыя і белахрыбеткі. Праўдзівымі нашымі трэба лічыць толькі рыжых; белахрыбетк—гэта племя тых скароў, якія пакінулі нам калісьці рыцары. А ле ягоньня ня ўсе і рыжыя каровы маюць прыметы нашай беларускай пароды, бо шмат паміж імі мяшанцаў чужых парод, а калі і ёсьць прыметы нашай пароды, дык зусім нявыразныя. Ды й гэта зразумела: ніякага адбору ня было, адна парода мяшалася з другой. Захавалася наша беларуская парода толькі дзякуючы таму закону прыроды (атавізм), па якому некаторыя асобныя штукі маюць падабенства да сваіх далёкіх продкаў.

Галаўнейшыя адзнакі беларускай каровы вось якія. Шэрсьць—рыжая, ня зусім сьветлая і ня надта цёмная. Хвост даўгі і ўнізу бахматы; канец хваста даходзіць да самай зямлі. Рогі тонкія, сьветлыя невялікія, тырчаць наперад, альбо канцамі закручаны над ілбом у сярэдзіну. Каля вочаў і каля пыцкаў сьветлыя (паловыя, падобна як у швіцаў) кругі дзеля таго, што шэрсьць тут сьвятлейшая. А самая важная прымета, дык гэта на лбу чуць вышэй вочаў чэрап трохі мае карабаціну, так што калі павясьці рукой, дык можна нашчупаць быццам гуз. У іншых парод гэтага ня бывае: лоб будзе на гэтым мейсцы альбо зусім роўны, альбо будзе ямінка.

Перад сусьветнай вайной была спроба вывясьці чыстую тутэйшую пароду кароў. На завод быкі, каровы і цяляты купляліся на кірмашох альбо скупліваліся па вёсках. Купляючы на завод кароў, карысталіся тымі прыметамі беларускай каровы, аб якіх мы толькі што казалі.

Нам даводзілася ня толькі самым весьці працу аб выгадаваньні сваей чыстай пароды кароў, але бываць у тых маёнтках, дзе гэтая парода выводзілся. Уражэньне заўсёды заставалася самае прыемнае. Пастаўленыя ў адпаведныя варункі догляду і кармленьня, каровы выглядалі надта прыгожымі, а цяляты йшчэ прыгажэй.

Сярэдняя малочнасьць каровы была блізка што 200 вёдзер малака ў год, а працэнт масла ў малацэ некаторых кароў быў большы, як 5 (нават 5—6 з паловай прац). Гэткае клустае малако не дае ні адна парода кароў на сьвеце! На адзін фунт масла гэткага малака патрэбна ў 2—3 разы меней, як малака галяндэрак, швіцоў і інш. породаў.

Праклятая сусьветная вайна спыніла надта дарагую нам справу. Да гэтага-б часу было-б ужо зроблена шмат чаго і наша парода выгнала-б усе чужаземные пароды, бо пры нашых варунках яна была-б найлепшай з усіх. Па першым, гэтая парода была-б прызвычаена да нашага клімату, па другім, малако дае надта клустое і адносна да яе росту—многа. Чым клусьцей малако—для нас лепш дзеля таго, што для збыцьця цэлага малака ў нас зусім мала ёсьць рынкаў, так што ўсё малако прыходзіцца перарабляць на масла. Дзякуючы невялікай жывой вазе, наша карова менш каштоўна, як другія, бо на падтрыманьне жыцьця вымагае шмат менш корму. Як толькі зьявіліся першыя разсаднікі нашай пароды кароў, дык зараз на іх была зьвернута ўвага ўсіх і, бачучы справядлівую вартасьць гэтых кароў, шмат якія паны абшарнікі пачалі заводзіць у сябе тутэйшых беларускіх кароў, збываючы сваіх галяндэрак, швіцоў і інш. модныя пароды, да якіх іх уперад брала ахвота.

Вайна разьбіла ў шчэнт нашыя добрыя надзеі... Але і цяпер ня трэба пакідаць пачатую колькі гадоў узад працу тым больш, што праца гэтая маець пэўны цьверды грунт. Трэба ня даць зусім вырадзіцца нашай пародзе кароў; трэба яе падтрымаць, пакуль ізноў прыдзе час, калі можна будзе павясьці гэтую працу зусім лёгка.

(Далей будзе).

аднагалосна заяўляюць, што пагроза вайны перастане істнаваць толькі пасьля ўхіленьня капіталізму разам з работніцкай клясай. Прадстаўнік Грузіі заявіў, што толькі дзякуючы саюзу з работнікамі грузінскае сялянства дабілася запраўднага вызваленьня. На канфэрэнцыі разглядаецца пытаньне аб утварэньні сялянскага інтэрнацыяналу.

У сьнежні адбудзецца другая сэсія Усерасейскага Царкоўнага Сабору.

ЛІТВА.

Літоўскі міністар заграничных спраў пабываў у Рызе і Рэвэлі, дзе вёў перагаворы аб склiканьні ў Коўні канфэрэнцыі балтыцкіх дзяржаваў з мэтай утварэньня хаўрусу паміж Літвою, Латвіяй і Эстоніяй. Як паведамляюць літоўскія газэты, паездка дала здавальняючыя вынікі.

АУСТРЫЯ.

У Аўстрыі адбываюцца выбары да парлямэнту.

ФРАНЦЫЯ.

У Францыі ўсё больш пачынаюць рыхтавацца да выбарнай кампаніі. Радыкальна-сацыялістычная партыя прыняла рэзалюцыю, у якой выступае процiў нацыянальнага блёку. Партыя будзе імкнуцца да зьбліжэньня з Радавымі Рэспублікамі і падтрымоўваць нямецкую дэмакратыю.

З Польскага Сойму.

Прапазіцыя

паслоў Беларускага Клюбу ў справе надужыцьцяў жаўнераў 26 палку уланаў і паліцыі ў м. Гарадзеі, Нясьвіскага павету.

Ад часу расквартэраваньня ў м. Гарадзеі, Нясьвіскага пав. і ваколіцах 26-га палку уланаў мясцовае насяленьне адчувае напады, гвалты і зьдзекі з боку жаўнераў. Жаўнеры забіраюць з поля збожжа, капаюць бульбу і агародніну, нападаюць на жыхароў, часта ўжываючы аружжа, і пагражаюць абліць будынкі газай і запаліць. Даводзтва палку не зварочвае ўвагі на гэтую годную кары дзейнасьць войска і скаргі насяленьня на бясправе жаўнераў не даюць ніякіх вынікаў. Прыкладам гэтага бяспраўя і гвалту могуць быць гэткія факты:

1) 28 траўня г. г. жаўнеры 26 п. ул. у прысутнасьці плютановага Чэрмэнта зьбілі Мар'ю Вайтовічаву, якая з гэтай прычыны хварэла 2 тыдні.

2) 16 ліпня г. г. на вясельлі жаўнеры зьбілі некалькі асобаў, пры гэтым пагражалі рэвальвэрамі.

3) 18 ліпня г. г. жаўнеры зьбілі Сымона Куніча.

4) 3 жніўня г. г. жаўнеры зьбілі Яўхіма і Антона Скачкаў.

5) 4 жніўня г. г. зьбілі да паўсьмерці Адама і Стэфу Швакаў. Адам Швака да гэтага часу ня можа ўладаць рукой і нагой.

6) 18 жніўня г. г. ў Якуба Скачка жаўнеры забралі з поля 30 снапоў аўса.

7) 20 жніўня г. г. у Уладзімера Стасенюка жаўнеры забралі з поля 60 снапоў пшаніцы.

8) 28 жніўня г. г. Базыль Касмовіч быў выкліканы да абозу на адлегласьці 45 кілёмэтраў, але з прычыны далёкай падарожы і слабага каня прасіў аб звальненьні. Па прыбыцьці на пастарунак паліцыі паручнік 26 палку ўланаў Рыдэль ударыў Касмовіча разаў колькі шпіцрутаю, а сабака паручніка пакалечыў зубамі твар Касмовічу. Камэндант паліцыі заткнуў рукою рот Касмовічу, а паліцыянты ў ліку 6-х асобаў білі яго, аж пакуль у яго з твару і носа не палілася кроў. Тады абмылі яго вадою і пакінулі праз усю ноч пад арыштам, а каня жаўнеры ўзялі самі.

Шмат іншых надужыцьцяў, гвалтаў і крадзежаў было зроблена жаўнерамі 26 палку уланаў.

Прыймаючы пад увагу вышэйпамянёныя факты, а таксама і іншыя надужыцьці адміністрацыі і войска над грамадзянамі беларускай нацыянальнасьці,

Высокі Сойм захоча ўхваліць:

Выбраць Соймавую Камісію з 5 паслоў з учасьцем пасла з Беларускага Клюбу з мэтай досьледу на месцы надужыцьцяў адміністрацыі і войска над беларускім насяленьнем.

З газэт.

Няслушнае выхваляньне.

Як ужо ўсім добра ведама, калі тварыўся ўрад генарала Сікорскага, дык беларускія, украінскія і нямецкія паслы ў Сойме падалі свае галасы за яго, давяраючы польскай дэмакратыі, якая ўзяла на сябе адказнасьць за гэны ўрад. Аднак, ген. Сікорскі, верны насьледавальнік п. Язэпа Пілсудскага, хаця і абяцаўся з соймавае трыбуны споўніць адносна да нашага народу ўсё тое, што загадвае Канстытуцыя, ды, умацаваўшыся, ня споўніў нічога нават у наймяншай драбніцы. Яго палітыка адносна да беларусаў была такая, што нават сучасны эндэцкі міністар асьветы, п. Гломбінскі, заняўшы міністэрскае крэсла, заявіў прадстаўніку беларусаў, што пры новым урадзе беларусам *горш, чым было, ня будзе*...

Ня гледзячы на зусім ачывісты факт злоўжываньня даверыем меншасьцяў да польскае дэмакратыі, польская дэмакратычная прэса мае адвагу ня толькі „забывацца“ аб гэтым, але і *выхваляць* нацыянальную палітыку папярэдняга ўраду. Ашуканскай тактыцы „пілсудчыкаў“ „Kurjer Polski“ прыпісвае такую вагу, што быццам толькі з прычыны палітыкі п. Сікорскага адносна да нацыянальных меншасьцяў камуністычны ўрад Р.С.Ф.С.Р. быў прымушаны зьмяніць сваю нацыянальную палітыку!

Вось што піша „Kur. Pol.“ у перадавіцы пад загалоўкам: „O broń moralną“:

> Трэба памятаць, што под той час, калі палітычныя кіраўнікі „саветаў“ пачыналі сваю вялікую рэформу канстытуцыі, у Польшчы істнаваў урад п. Сікорскага. Рэчпаспалітая ўваходзіла ў новы пэрыад жыцьця, калі ад дачэснай пробнай палітыкі на ўсходніх крэсах трэ' было перайсьці да сталае праграмы. Лініі яе былі вызначаны даўно і ў гістарычнай Польшчы і цяпер, пасьля адраджэньня: свабода для нацыянальнага разьвіцьця ўкраінцаў і беларусаў у межах польскае дзяржаўнасьці, якая магла прыхіліць да Польшчы шырокія масы мясцовага насяленьня на крэсах.
>
> У часе, калі адбывалася перастройка савецкага гаспадарства, ў Польшчы адбылася кардынальная палітычная порамена: уладу ўзяў у свае рукі габінэт п. п. Вітаса і Гломбіньскага. Вялікая праграма нацыянальнае палітыкі гаспадарства была перачыркнена. Польшча выпускае з сваіх рук маральнае кіраўніцтва нацыянальнай палітыкі,—за яго прагавіта хапаецца камуністычная Расея.

Расказаўшы далей аб тэй шырокай працы, якую вядуць „саветы“ ў кірунку украінізацыі і беларусізацыі Радавае Украіны і Радавае Беларусі, манючыся стварыць на Усходзе Піэмонт для украінцаў і беларусаў проці Польшчы, „Kur. Pol.“ кажа:

> Гэтак спаўняецца шырокая праграма, галоўную сілу якое прадстаўляе факт, што Польшча перастае быць прыцягіваючым фактарам у нацыянальнай палітыцы. Наша слабасьць—гэта сіла маскоўскае ка уны.

Можам з поўным перакананьнем сказаць, што орган польскае дэмакратыі вельмі памыляецца, прыпісываючы ўраду п. Сікорскага тое, чаго той ніколі ня меў: ня меў тае нацыянальнае праграмы, аб якой кажа „Kur. Pol.“—Дык і „саветы“ не маглі сваю нацыянальную палітыку стаўляць у залежнасьць ад таго, *чаго ў Польшчы ніколі ня было*. Дый дарма газэта нападае на ўрад п. п. Вітаса і Гломбіньскага: у адносінах да беларусаў п. Сікорскі нічым ня быў лепшы за яго! Розьніца толькі ў тым, што п. Сікорскі перад усім сьветам прызнаўся, што беларусам у Польшчы дзеюцца вялікія крыўды, абяцаўся гэтыя крыўды папраўіць і... далей вёў палітыку вынішчэньня беларускага народу. А п. Вітас таксама перад усім сьветам заяўляе, што „ў Польшчы ўсім дзеецца добра“ і... таксама, як п. Сікорскі, вядзе палітыку, варожую да беларусаў.,.

ХРОНІКА.

— „Цэнтральная Беларуская Школьная Рада гэтым абвяшчае сяброў Таварыства Беларускае Школы, што ёю склікаецца агульны сход сяброў Т-ва на 1-е лістапада (чацьвер) 1923 г. у г. Вільні, у памешканьні Школьнай Рады (Віленская № 12), а 11 гадзіне дня.

Калі на азначаную гадзіну не зьбярэцца устаноўлены лік сяброў, сход адкрыецца на 1 гадзіну пазьней і будзе лічыцца правамоцным бяз увагі на лік прыбыўшых на гэтую гадзіну сяброў (§ 34 статуту Т-ва)“.

Віцэ-Старшыня **Антон Луцкевіч**.

За Сэкрэтара **А. Грыневіч**.

Камітэт Помачы ў Вільні гэтым паведамляе сяброў і ўсё беларускае грамадзянства, што 1-га лістапада сёл. г. у памешканьні Школьнай Рады (Віленская 12) адбудзецца гадавы сход Т-ва Помачы. Сход назначаецца на гадз. 1 па пал., а калі ў гэтай гадзіне дзеля няяўкі сяброў сход не адбудзецца, дык тады ён адбудзецца ў г. 2 пры кожным ліку сяброў.

Парадак дня: справаздача старога ўраду, перавыбары, плян дзейнасьці на будучыню, бягучыя справы.

Цяжкое палажэньне беларускага прытулку. Апошнім часам для беларускіх сірот стварылася нязвычайна цяжкое палажэньне. У прытулку дзеткі проста галадаюць. Польскі ўрад ад некаторага часу не дае ані гроша. Відаць лёс нашых дзетак мала яго цікавіць.

Грамадзяне памажыце!

„Dziennik Wileński“ падае сэнсацыйную вестку аб арышце ў Маладэчне нейкага Сруля Каліша, які, быццам, зьяўляецца вінаватым у ўзрыве ў Варшаўскай цытадэлі.

„Słowa“ пярэчыць гэтым весткам.

Новыя кнігі. Выйшлі з друку і прадаюцца ў Беларускай Кнігарні (Завальная 7) „Навука сьпеву“ А. Грыневіча; „Вялікая Шышка“ Язэпа Нарцызава і „Алёнчына вясельле“ А. Зязюлі.

22 кастрычніка вышаў № 13 тыднёвай газэты „Krynica“.

Весткі з вёскі.

Арышты ў Валожынскім павеце.

У апошніх лічбах верасьня месяца зарыштаваны некалькі чалавек рабочых на тартаку Жардэлі; у лічбе іх два браты Пятровічы, якія пашыралі сярод рабочых, як нас паведамляюць, беларускую сьвядомасьць. І адміністрацыі тартаку і акалічным панком не падабаліся Пятровічы, і вось цяпер яны разам з другімі апынуліся ў павятовай Вялейскай турме.

Шаркаўшчына, Дзісенскага пав.

Наш арганісты атрымаў № 9 беларускае газэты „Крыніца“. Прачытаўшы, ён аддаў яе дачцэ запашніка двара Хвастова. Тая дала яе прачытаць сваім панам, якім тон газэты вельмі не ўпадабаўся, асабліва адказ пану Обсту за напад на беларускіх ксяндзоў. Вось гэты панок з газэтай у руках папёр у паліцыю і, як відаць, задаў ім такога гону, што двое паліцыянтаў папёрлі ў веску Гражы, аж за пяць вёрст, дзе ў Мальвіны Радзюк зрабілі вобыск. Шукалі газэт, але перавярнуўшы ўсе манаткі, і нічога не знайшоўшы, ня солана хлябаўшы, папляліся да дому.

В. Калючы.

Усячына.

Прынцэса—сацыялістка.

Прынцэса Warwick, якая належыць да найвышэйшай ангельскай арыстакратыі, здаўна вядома з сваіх сымпатыяў да сацыялізму. Цяпер яна аддала ў карыстаньне ангельскай партыі Працы свой маёнтак Эстон-Лодж, дзе кожны тыдзень (у суботу і нядзелю) адбываюцца работніцкія зьезды і конфэрэнцыі.

Курс на грошы.

Варшава, 23-га Кастрычніка.

(Офіцыяльна).

Даляры	1.390.000
Нямецкая марка	0.000.001
Фунты штэрл.	6.850.000
Франкі франц.	81.500
Франкі бэльгійск.	69.500
10 руб. золатам	— —
Польскі злоты	140.000

Рэдактар-Выдавец **У. Знамяроўскі**. Друкарня **Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.